

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

I. ΕΝΝΟΙΑ

Νομικά πρόσωπα είναι ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν ορισμένο σκοπό ή σύνολα περιουσίας που έχουν ταχθεί για εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού και έχουν αποκτήσει, τηρώντας τους όρους του νόμου, αυτοτελή προσωπικότητα (νομική προσωπικότητα), δηλαδή είναι υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Το δίκαιο αναγνωρίζει στα νομικά πρόσωπα πλήρη ικανότητα δικαίου, εξομοιώνοντάς τα έτσι με τα φυσικά πρόσωπα. Λέγοντας ότι το νομικό πρόσωπο έχει ικανότητα δικαίου εννοούμε ότι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων είναι το νομικό πρόσωπο και όχι τα φυσικά πρόσωπα που το απαρτίζουν ή το διοικούν.

Η ικανότητα όμως δικαίου του νομικού προσώπου δεν φτάνει μέχρι του σημείου να μπορεί το νομικό πρόσωπο να μετέχει σε έννομες σχέσεις που προϋποθέτουν την ιδιότητα φυσικού προσώπου (άρθρο 62 ΑΚ), π.χ. δεν μπορεί το νομικό πρόσωπο ούτε να υιοθετείται, ούτε να κληρονομείται.

II. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Τα νομικά πρόσωπα διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες, σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ακολουθώντας τη σχετική διαίρεση του εσωτερικού δικαίου σε δημόσιο και ιδιωτικό. Εκτός όμως από τις δύο αυτές κατηγορίες υπάρχει και τρίτη, τα νομικά πρόσωπα μικτής φύσης ή διφυούς χαρακτήρα.

1. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.)

Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι τα νομικά πρόσωπα που ιδρύονται με πράξη του Κράτους (κυρίως νόμο) για να ασκήσουν δημόσια εξουσία. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ρυθμίζονται κατά βάση από τους ιδιωτικούς τους νόμους. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι π.χ. οι Δήμοι, Κοινότητες, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, το ΙΚΑ, ο ΟΓΑ.

2. Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.)

Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ιδρύονται από ιδιώτες, επιδιώκουν

ιδιωτικούς σκοπούς και διέπονται από κανόνες του ιδιωτικού δικαίου.

Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου διακρίνονται σε νομικά πρόσωπα Αστικού δικαίου και σε νομικά πρόσωπα Εμπορικού δικαίου.

Νομικά πρόσωπα Αστικού δικαίου είναι το σωματείο, το ίδρυμα, η επιτροπή εράνων και η αστική εταιρεία, που έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα.

Νομικά πρόσωπα Εμπορικού δικαίου είναι η Ομόρρυθμη Εταιρεία (Ο.Ε.), η Ετερόρρυθμη Εταιρεία (Ε.Ε.), ο Συνεταιρισμός, η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.), η Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία (Ι.Κ.Ε.), η Ανώνυμη Εταιρεία (Α.Ε.)¹.

3. Νομικά πρόσωπα μικτής φύσης ή διφυούς χαρακτήρα

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα νομικά πρόσωπα που έχουν μεν τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, ιδρύονται όμως από το Κράτος για εξυπηρέτηση δημόσιου συμφέροντος. Στην ουσία πρόκειται για νομικά πρόσωπα στα οποία είτε τους έχει ανατεθεί, παράλληλα με την ιδιωτική τους δραστηριότητα, η άσκηση διοίκησης (π.χ. η Τράπεζα της Ελλάδος που έχει το πρόνομο να εκδίδει τραπεζογραμμάτια σε ευρώ, να κατέχει και να διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας και να ασκεί προληπτική εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα), είτε ασκούν δραστηριότητα που ενδιαφέρει το κοινωνικό σύνολο (π.χ. ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΕΡΤ).

Τα νομικά αυτά πρόσωπα, επειδή διέπονται τόσο από τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου όσο και από τους κανόνες του δημοσίου δικαίου, ονομάζονται νομικά πρόσωπα μικτής φύσης ή διφυούς χαρακτήρα.

III. ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Πριν γίνει αναφορά σε κάθε ένα από τα νομικά πρόσωπα του Αστικού δικαίου, θα αναφερθούμε στις γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα που τα διέπουν.

1. Σύσταση νομικού προσώπου

Για τη σύσταση κάθε νομικού προσώπου απαιτείται, σύμφωνα με τον νόμο (άρθρο 63 ΑΚ), συστατική ή ιδρυτική πράξη², δηλαδή πράξη που περιέχει τη

1. Βλ. ειδικά συγγράμματα Εμπορικού δικαίου, όπως Α. Τσιριντάνη, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, τεύχος β', 6^η έκδ., 1964· Κ. Βούτση, Εταιρείαι Εμπορικού Δικαίου, 1986· Α. Γεωργακόπουλου, Το δίκαιο των εταιρειών, τόμοι Α-Δ, 1965-1991· Ν. Ρόκα, Εμπορικές Εταιρείες, 7^η έκδ., 2012· Α. Σινανιώτη-Μαρούδη, Εμπορικό Δίκαιο, Εταιρίες, 3^η έκδ., 2012.

2. Συστατική πράξη απαιτείται για τη σύσταση σωματείου ή επιτροπής εράνων, ενώ

θέληση των φυσικών προσώπων για την ίδρυσή του και καταστατικό ή οργανισμό³, δηλαδή πράξη που περιέχει τους όρους λειτουργίας και διοίκησης του νομικού προσώπου.

Τόσο για τη συστατική ή ιδρυτική πράξη, όσο και για το καταστατικό ή τον οργανισμό, απαιτείται έγγραφο (άρθρο 63 ΑΚ).

2. Ικανότητα νομικού προσώπου

Α. Ικανότητα δικαίου: Το δίκαιο αναγνωρίζει στο νομικό πρόσωπο ικανότητα δικαίου⁴, εξομοιώνοντας το με φυσικό πρόσωπο. Η ικανότητα όμως δικαίου του νομικού προσώπου δεν εκτείνεται σε έννομες σχέσεις που προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου (άρθρο 62 ΑΚ)· π.χ. το νομικό πρόσωπο δεν μπορεί να υιοθετηθεί, ούτε να κληρονομηθεί.

Β. Ικανότητα για δικαιοπραξία⁵: Το νομικό πρόσωπο, εκτός από ικανότητα δικαίου, έχει και δική του βούληση, που την εκδηλώνει με τα όργανα που το διοικούν. Κατά συνέπεια, το νομικό πρόσωπο έχει ικανότητα για δικαιοπραξία που την ασκεί με τα όργανα του.

Γ. Ικανότητα για αδικοπραξία⁶: Το νομικό πρόσωπο έχει ικανότητα για αδικοπραξία, δηλαδή ευθύνεται για τις παράνομες πράξεις των οργάνων του.

3. Επωνυμία και έδρα νομικού προσώπου

Όπως το φυσικό, έτσι και το νομικό πρόσωπο, έχει ένα όνομα. Το όνομα του νομικού προσώπου λέγεται *επωνυμία*.

Αντίστοιχη της κατοικίας του φυσικού προσώπου είναι η έδρα του νομικού προσώπου. Έδρα του νομικού προσώπου είναι ο τόπος όπου λειτουργεί η διοίκηση του (άρθρο 64 ΑΚ).

4. Διοίκηση νομικού προσώπου

Η διοίκηση του νομικού προσώπου, που αποτελείται από ένα ή περισσότερα άτομα, αφενός φροντίζει για τη διεκπεραίωση των υποθέσε-

ιδρυτική πράξη για την ίδρυση ιδρύματος· βλ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Γ', IV (2, Α), V (2, Α), VI (2, Α).

3. Καταστατικό χρειάζεται για το σωματείο, ενώ οργανισμός για το ίδρυμα και την επιτροπή εράνων βλ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Γ', IV (2, Β), V (2, Β), VI (2, Β).

4. Για την ικανότητα δικαίου βλ. παραπάνω, Γεν. Αρχές, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Α', I.

5. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Τρίτο, Κεφ. Γ', II, 1.

6. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Τρίτο, Κεφ. Γ', II, 2, Β.

ών του και αφετέρου το αντιπροσωπεύει δικαστικά (δηλ. ενώπιον δικαστηρίου) και εξώδικα (δηλ. εκτός δικαστηρίου) καταρτίζοντας, ως όργανο του νομικού προσώπου, όλες τις δικαιοπραξίες του νομικού προσώπου με τους τρίτους.

Αν η διοίκηση είναι πολυμελές όργανο, δηλαδή αποτελείται από πολλά άτομα, τότε οι αποφάσεις της, αν δεν ορίζεται κάτι άλλο στη συστατική (ή ιδρυτική) πράξη ή στο καταστατικό (ή οργανισμό) του νομικού προσώπου, λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, δηλαδή 50% συν 1 (άρθρο 65 ΑΚ).

5. Δικαιοπραξίες νομικού προσώπου

Το νομικό πρόσωπο έχει, όπως λέχθηκε και παραπάνω, ικανότητα για δικαιοπραξία. Η διοίκηση του νομικού προσώπου είναι το όργανο με το οποίο εκδηλώνεται η βούλησή του⁷. Κατά συνέπεια, οι δικαιοπραξίες που επιχειρεί η διοίκηση του νομικού προσώπου, μέσα στα όρια της εξουσίας της, υποχρεώνουν το νομικό πρόσωπο, δηλαδή δημιουργούν δικαιώματα και επιβάλλουν υποχρεώσεις απευθείας υπέρ και σε βάρος του νομικού προσώπου (άρθρο 70 ΑΚ).

Για να δημιουργηθεί ευθύνη του νομικού προσώπου από τις δικαιοπραξίες του οργάνου που το διοικεί, πρέπει το όργανο να δικαιπρακτεί αφενός με την ιδιότητά του αυτή, δηλαδή στο όνομα και για λογαριασμό του νομικού προσώπου και αφετέρου μέσα στα όρια της εξουσίας του, που προσδιορίζεται είτε από τη συστατική ή ιδρυτική πράξη, είτε από το καταστατικό ή τον οργανισμό του νομικού προσώπου. Ο προσδιορισμός αυτός ισχύει και για τους τρίτους (άρθρο 68 εδ. α' ΑΚ).

Παραδείγματα: – Προκειμένου να αγοράσει ένα νομικό πρόσωπο, π.χ. το αθλητικό σωματείο Σ, ένα διαμέρισμα από τον Α για στέγαση των γραφείων του, η σχετική σύμβαση θα καταρτιστεί μεταξύ του Α και του Διοικητικού Συμβουλίου του σωματείου Σ, που είναι το όργανο που το διοικεί. Τα δικαιώματα όμως και οι υποχρεώσεις, που προκύπτουν από τη σύμβαση αυτή, επιβάλλονται απευθείας υπέρ και σε βάρος του νομικού προσώπου (δηλ. του σωματείου Σ) και όχι υπέρ και σε βάρος των συγκεκριμένων προσώπων, που αποτελούν το Διοικητικό του Συμβούλιο. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση μη καταβολής του τιμήματος (δηλ. του

7. Όχι μόνο η ικανότητα δικαίου, αλλά και η δικαιπρακτική ικανότητα του νομικού προσώπου είναι περιορισμένη, γιατί δεν εκτείνεται σε έννομες σχέσεις που προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου, π.χ. το νομικό πρόσωπο δεν μπορεί να υιοθετήσει, να ασκήσει γονική μέριμνα.

αντιτίμου που συμφωνήθηκε για την αγορά του διαμερίσματος), ο Α θα στραφεί κατά του νομικού προσώπου, δηλαδή του σωματείου Σ, και όχι κατά του Διοικητικού του Συμβουλίου που κατάρτισε τη σύμβαση, και θα ζητήσει από αυτό το τίμημα.

– Σε περίπτωση πρόσληψης υπαλλήλου από ένα νομικό πρόσωπο, η σχετική σύμβαση θα καταρτιστεί μεταξύ του νόμιμου εκπροσώπου του νομικού προσώπου, που συνήθως είναι το Διοικητικό του Συμβούλιο, και του υπαλλήλου. Αν όμως η Διοίκηση του νομικού προσώπου δεν καταβάλλει τους μισθούς στον υπάλληλο, εκείνος θα εγείρει αγωγή για αναζήτηση των μισθών του κατά του νομικού προσώπου και όχι κατά της Διοίκησης του.

6. Ευθύνη νομικού προσώπου από παράνομες πράξεις των οργάνων του

Το νομικό πρόσωπο ευθύνεται για τις παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του, εφόσον όμως συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

Α. Η πράξη ή η παράλειψη του οργάνου του νομικού προσώπου να δημιουργεί υποχρέωση για αποζημίωση.

Β. Η πράξη ή η παράλειψη να προέρχεται από όργανο που αντιπροσωπεύει το νομικό πρόσωπο. Τέτοια όργανα είναι π.χ. στο σωματείο εκείνα που η θέση τους προβλέπεται και προσδιορίζεται απευθείας από τη συστατική πράξη ή το καταστατικό.

Γ. Η πράξη ή η παράλειψη του παραπάνω οργάνου να έγινε κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που του είχαν ανατεθεί (άρθρο 71 εδ. α' ΑΚ).

Παράλληλα, βέβαια, με το νομικό πρόσωπο ευθύνεται και το υπαίτιο πρόσωπο εις ολόκληρον⁸ (άρθρο 71 εδ. β' ΑΚ).

Παράδειγμα: Ένα νομικό πρόσωπο, π.χ. το σωματείο Σ, ανέθεσε στον νόμιμο εκπρόσωπο του, τον Α, να φροντίσει για την οικονομική ενίσχυση του σωματείου. Ο Α, ύστερα από εξαπάτηση του πλούσιου Τ, στον οποίο εμφάνισε τελείως διαφορετικούς τους σκοπούς του σωματείου Σ, κατάφερε να πετύχει εκ μέρους του δωρεά σημαντικού ποσού στο σωματείο.

Για την πράξη αυτή του Α ευθύνεται το νομικό πρόσωπο που εκπροσωπεί, αλλά και ο ίδιος. Κατά συνέπεια, όταν ο Τ αντιληφθεί ότι εξαπατήθηκε από τον Α, έχει δικαίωμα να εγείρει αγωγή, ζητώντας αποζημίωση κατά του σωματείου Σ,

8. Πρόκειται για παθητική ενοχή εις ολόκληρον. Παθητική ενοχή εις ολόκληρον υπάρχει όταν, σε περίπτωση περισσότερων οφειλετών της ίδιας παροχής, καθένας από αυτούς έχει υποχρέωση να την καταβάλει ολόκληρη, ο δανειστής όμως έχει δικαίωμα να την απαιτήσει μόνο μία φορά (άρθρο 481 ΑΚ). Βλ. παρακάτω, Ενοχ. Δίκαιο, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Β', ΙΙΙ.

γιατί η πράξη του Α έγινε κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που του είχαν ανατεθεί, αλλά και κατά του ίδιου του Α, γιατί και αυτός ευθύνεται εις ολόκληρον με το νομικό πρόσωπο (δηλ. καθέννας, το νομικό πρόσωπο και ο Α, έχει υποχρέωση να καταβάλει ολόκληρη την αποζημίωση στον Τ. Ο Τ όμως έχει δικαίωμα να αποζημιωθεί μόνο μία φορά).

7. Προστασία νομικού προσώπου

Αν και οι διατάξεις των άρθρων 57-60 ΑΚ, που αναφέρονται στην προστασία των προσώπων, βρίσκονται στο κεφάλαιο του Αστικού Κώδικα περί φυσικών προσώπων, γίνεται δεκτό ότι εφαρμόζονται αναλογικά και για την προστασία των νομικών προσώπων⁹.

Το νομικό πρόσωπο προστατεύεται, όπως και το φυσικό πρόσωπο, στο όνομά του, δηλαδή την επωνυμία του, καθώς και εν γένει στην «προσωπικότητά του», που περιλαμβάνει την καλή του φήμη, την πίστη και τα υπόλοιπα αγαθά που συγκροτούν την προσωπικότητα, αρκεί, βέβαια, να μην πρόκειται για αγαθά που η προστασία τους προϋποθέτει την ιδιότητα του ανθρώπου.

Εφόσον προσβάλλονται τα παραπάνω αγαθά του, το νομικό πρόσωπο δικαιούται και σε αποκατάσταση της ηθικής του βλάβης¹⁰.

8. Τέλος νομικού προσώπου

Για το τέλος του νομικού προσώπου σημασία έχουν δύο γεγονότα, η διάλυση και η εκκαθάρισή του.

Α. Διάλυση νομικού προσώπου

Η διάλυση του νομικού προσώπου επιφέρει λήξη της δραστηριότητάς του. Το τέλος του όμως, δηλαδή η εξαφάνισή του, επέρχεται με την περάτωση της εκκαθάρισης.

Τη διάλυση του νομικού προσώπου επιφέρουν ορισμένοι λόγοι, που ορίζονται στον Αστικό Κώδικα και διαφέρουν ανάλογα με το είδος του νομικού

9. Σχετ. βλ. Γαζή, ό.π., τ. Β2, 1974, σ. 62· Παπαντωνίου, ό.π., σ. 143· Σημαντήρα, ό.π., σ. 313· Σπυριδάκη, ό.π., σ. 509 επ· Λαδά, ό.π., σ. 447 επ· Παπαστερίου, ό.π., σ. 475· Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σ. 199 επ· Α. Κρητικό, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, τ. Ια, ό.π., άρθρ. 62, αρ. 3. Αντίθ. Π. Φίλιος, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 4^η έκδ., 2011, σ. 62 επ.

10. Βλ. Παπαντωνίου, ό.π., σ. 143· Σημαντήρα, ό.π., σ. 313· Παπαστερίου, ό.π., σ. 232· Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σ. 199 επ· Α. Κρητικό, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, τ. Ια, ό.π., άρθρ. 62, αρ. 3.

προσώπου¹¹.

Β. Εκκαθάριση νομικού προσώπου

Εκκαθάριση του νομικού προσώπου είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκεται αυτοδικαίως το νομικό πρόσωπο μετά τη διάλυσή του και κατά την οποία τακτοποιούνται οι περιουσιακές του σχέσεις, δηλαδή διαπιστώνονται τα χρέη του και ικανοποιούνται, κατά το δυνατόν, από το προϊόν της ρευστοποίησης. Όσο διαρκεί η εκκαθάριση το νομικό πρόσωπο λογίζεται πως υπάρχει, αλλά μόνο για τις ανάγκες της εκκαθάρισης, όχι για άλλη δράση (άρθρο 72 ΑΚ).

Η περιουσία του νομικού προσώπου που διαλύθηκε (δηλ. ό,τι έμεινε μετά την εξόφληση των χρεών), αν ούτε ο νόμος, ούτε η συστατική ή η ιδρυτική του πράξη, ούτε το καταστατικό ή ο οργανισμός του ορίζει, ούτε αποφάσισε σχετικά το αρμόδιο όργανό του, περιέρχεται στο δημόσιο (άρθρο 77 ΑΚ).

IV. ΣΩΜΑΤΕΙΟ

1. Έννοια

Σωματείο είναι ένωση είκοσι τουλάχιστον προσώπων, που επιδιώκει σκοπό μη κερδοσκοπικό (άρθρο 78 ΑΚ).

Μη κερδοσκοπικός σκοπός δεν είναι μόνο ο ιδεολογικός, δηλαδή καλλιτεχνικός, πνευματικός, φιλανθρωπικός, αλλά και ο οικονομικός, π.χ. τα επαγγελματικά σωματεία έχουν σκοπό την προστασία και προαγωγή των οικονομικών ή επαγγελματικών συμφερόντων των μελών τους.

Σημαντική κατηγορία επαγγελματικών σωματείων αποτελούν τα σωματεία των εργαζομένων¹² και τα σωματεία των εργοδοτών, που είναι φορείς των επαγγελματικών συμφερόντων των εργαζομένων και των εργοδοτών αντίστοιχα¹³.

11. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Γ, IV 6, V 4, VI 3.

12. Βλ. ν. 1264/1982, όπως μεταγενέστερα τροποποιήθηκε με νεότερους νόμους, που ρυθμίζει τα των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων και ν. 1712/1987, όπως τροποποιήθηκε με μεταγενέστερους νόμους, που εφαρμόζεται σε ορισμένες εργοδοτικές οργανώσεις (επαγγελματικές οργανώσεις εμπόρων, βιοτεχνών, επαγγελματιών και αυτοκινήτιστών).

13. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων και των εργοδοτών έχουν τη νόμιμη δυνατότητα να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας, διαμορφώνοντας έτσι τις εργασιακές σχέσεις, να διεξάγουν συλλογικούς εργατικούς αγώνες, όπως απεργία, να είναι διάδικα μέρη στη διαδικασία της μεσολάβησης και της δι-

2. Προϋποθέσεις σύστασης

Για να αποκτήσει η ένωση των είκοσι τουλάχιστον προσώπων, που επιδιώκει σκοπό μη κερδοσκοπικό, προσωπικότητα, να γίνει δηλαδή υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, απαιτούνται τα εξής:

A. Συστατική πράξη

Συστατική πράξη είναι η συμφωνία μεταξύ των είκοσι τουλάχιστον προσώπων για την ίδρυση του σωματείου. Η συστατική πράξη καταρτίζεται εγγράφως (άρθρο 63 ΑΚ) και υπογράφεται από τα πρόσωπα που αποφάσισαν την ίδρυση του σωματείου (ιδρυτικά μέλη).

B. Καταστατικό

Στο καταστατικό, που συντάσσεται επίσης εγγράφως, καθορίζονται η επωνυμία, η έδρα, ο σκοπός του σωματείου, οι όροι λειτουργίας του κ.τ.λ. (άρθρο 80 ΑΚ).

Γ. Αίτηση για την εγγραφή του σωματείου

Οι ιδρυτές ή η προσωρινή διοίκηση του σωματείου υποβάλλουν αίτηση στο Ειρηνοδικείο της περιφέρειας στην οποία το σωματείο θα έχει την έδρα του, για να αρχίσει η διαδικασία για την εγγραφή του σωματείου στο βιβλίο σωματείων. Στην αίτηση επισυνάπτονται η συστατική πράξη, έγγραφο με τα ονόματα των μελών της διοίκησης και το καταστατικό με τις υπογραφές των μελών και με χρονολογία.

Δ. Απόφαση για την εγγραφή του σωματείου

Αν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι ο Ειρηνοδίκης της περιφέρειας που θα έχει την έδρα του το σωματείο διατάσσει αφενός τη δημοσίευση στον τύπο περίληψης του καταστατικού με τα ουσιώδη στοιχεία του και αφετέρου την εγγραφή του σωματείου στο βιβλίο των σωματείων¹⁴. Η εγγραφή αυτή περιλαμβάνει το

αιτησίας κ.τ.λ. Βλ. Αλ. Καρακατσάνη, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, 3^η έκδ., 1992, σ. 48 επ.· Γ. Λεβέντη, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, 2^η έκδ., 2007, σ. 82 επ.· Ι. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο (Συλλογικές Εργασιακές σχέσεις), 2013, σ. 73 επ.· Π. Αγαλλοπούλου, Εισαγωγή στο Εργατικό δίκαιο, 4^η έκδ., 2014, σ. 147 επ.

14. Ακολουθείται η διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρ. 740 § 1 ΚΠολΔ, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου έκτου του άρθρου 1 του ν. 4335/2015,

όνομα και την έδρα του σωματείου, τη χρονολογία του καταστατικού, τα μέλη της διοίκησης και τους όρους που την περιορίζουν (άρθρ. 81 ΑΚ).

Ο Ειρηνοδίκης εκδίδει τη διαταγή του αφού πρώτα εξακριβώσει πως τηρήθηκαν οι όροι που απαιτεί ο νόμος για τη σύσταση του σωματείου και πως ο σκοπός του δεν είναι παράνομος ή ανήθικος, προβαίνει δηλαδή σε έλεγχο νομιμότητας. Ο έλεγχος σκοπιμότητας αποκλείεται γιατί αντίκειται στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι¹⁵.

Ε. Εγγραφή του σωματείου στο βιβλίο των σωματείων

Το σωματείο πρέπει να εγγραφεί στο βιβλίο των σωματείων, που τηρείται στο Πρωτοδικείο της περιφέρειας στην οποία θα έχει την έδρα του (άρθρ. 78 ΑΚ). Η εγγραφή στο βιβλίο των σωματείων γίνεται αμέσως μετά την έκδοση της διαταγής του Ειρηνοδίκη (άρθρο 83 ΑΚ).

Από την εγγραφή στο βιβλίο των σωματείων, το σωματείο αποκτά νομική προσωπικότητα, δηλαδή αρχίζει να υπάρχει ως νομικό πρόσωπο.

3. Οργάνωση και λειτουργία του σωματείου

Αναγκαία όργανα του σωματείου είναι η Διοίκηση και η Συνέλευση των μελών του.

Α. Διοίκηση του σωματείου

Η διοίκηση του σωματείου, που μπορεί να είναι μονομελής ή πολυμελής (τότε πρόκειται για Διοικητικό Συμβούλιο), είναι το εκτελεστικό όργανο του σωματείου, που φροντίζει για τις υποθέσεις του και στο οποίο ανήκει η εκπροσώπηση του, που μπορεί να είναι δικαστική (δηλ. ενώπιον δικαστηρίου) ή εξώδικη (δηλ. έναντι των τρίτων)¹⁶.

Παραδείγματα: – Αν το σωματείο Σ θέλει να μισθώσει ένα διαμέρισμα για στέγαση των γραφείων του, το μισθωτήριο θα υπογράψει, για λογαριασμό του σωματείου, το Διοικητικό του Συμβούλιο ή και μόνος ο Πρόεδρος του, στην περίπτωση που προβλέπεται από το καταστατικό ότι μόνος ο Πρόεδρος μπορεί να εκπροσωπήσει το σωματείο (εξώδικη εκπροσώπηση).

και άρθρ. 787 ΚΠολΔ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρ. 17 § 14 ν. 4055/2012). Σχετικά με την έννοια της εκούσιας δικαιοδοσίας βλ. παραπάνω Μέρος Πρώτο, Κεφ. Β, Ι, 4, σημ. 7.

15. Βλ. άρθρ. 12 § 1 του Συντάγματος

16. Βλ. άρθρα 67 ΑΚ και 64 § 2 ΚΠολΔ.

– Σε περίπτωση που το σωματείο Σ δεν καταβάλλει τα μισθώματα στον εκμισθωτή του Α, εκείνος θα εγείρει αγωγή κατά του σωματείου Σ ζητώντας την καταβολή των μισθωμάτων. Ενώπιον του δικαστηρίου θα παραστεί για λογαριασμό του σωματείου το Διοικητικό του Συμβούλιο ή και μόνος ο Πρόεδρος του, στην περίπτωση που προβλέπεται από το καταστατικό ότι μόνος ο Πρόεδρος μπορεί να εκπροσωπεί το σωματείο (δικαστική εκπροσώπηση).

Β. Συνέλευση του σωματείου

Η συνέλευση των μελών του σωματείου αποτελεί το ανώτατο όργανό του και αποφασίζει για κάθε υπόθεση που δεν υπάγεται στην αρμοδιότητα άλλου οργάνου.

Αρμοδιότητες της συνέλευσης, εφόσον το καταστατικό δεν ορίζει διαφορετικά, είναι η εκλογή των προσώπων της διοίκησης, η απόφαση για την είσοδο ή την αποβολή μέλους, η έγκριση του ισολογισμού, η απόφαση για τη μεταβολή του σκοπού του σωματείου, για την τροποποίηση του καταστατικού και για τη διάλυση του σωματείου (άρθρο 93 ΑΚ).

Η συνέλευση έχει την εποπτεία και τον έλεγχο των οργάνων της διοίκησης και έχει το δικαίωμα οποτεδήποτε να τα παύει (άρθρο 94 εδ. α' ΑΚ). Για τον τρόπο λειτουργίας της συνέλευσης προβλέπει το καταστατικό.

Γ. Άλλα όργανα του σωματείου

Άλλα όργανα του σωματείου, όπως π.χ. Εξελεγκτική Επιτροπή, Πειθαρχικό Συμβούλιο, είναι δυνατόν να προβλέπονται από το καταστατικό.

4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών του σωματείου

Όλα τα μέλη του σωματείου έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις (άρθρο 89 ΑΚ). Ιδιαίτερα δικαιώματα απονέμονται ή αφαιρούνται είτε όταν προβλέπεται από το καταστατικό, είτε όταν υπάρχει συναίνεση όλων των μελών.

Η ιδιότητα μέλους του σωματείου, αν το καταστατικό δεν ορίζει διαφορετικά, δεν επιδέχεται αντιπροσώπευση και δεν μεταβιβάζεται, ούτε κληρονομείται (άρθρο 91 ΑΚ).

5. Παύση της ιδιότητας του μέλους του σωματείου

Η ιδιότητα του μέλους του σωματείου παύει στις εξής περιπτώσεις:

Α. Με την αποχώρηση του μέλους (άρθρο 87 ΑΚ).

Β. Με την αποβολή του μέλους στις περιπτώσεις που ορίζει το καταστατικό (π.χ. μπορεί το καταστατικό να ορίζει ορισμένα παραπτώματα) και στις πε-

ριπτώσεις που υπάρχει σπουδαίος λόγος (π.χ. σοβαρή παράβαση των σωματειακών υποχρεώσεων, αναξιοπρεπής συμπεριφορά) και το αποφάσισε η συνέλευση των μελών του σωματείου (άρθρο 88 § 1 ΑΚ).

Γ. Με τον θάνατο του μέλους.

Δ. Αυτοδικαίως, εξαιτίας διαφόρων ειδικών λόγων που αναφέρονται στο καταστατικό, π.χ. λόγω αλλαγής επαγγέλματος, αλλαγής κατοικίας.

Ε. Με τη διάλυση του σωματείου.

6. Διάλυση του σωματείου

Το σωματείο διαλύεται στις εξής περιπτώσεις:

Α. Αυτοδικαίως, δηλαδή χωρίς να απαιτείται ούτε απόφαση της συνέλευσης των μελών, ούτε δικαστική απόφαση, στις εξής περιπτώσεις:

α. Όταν προβλέπεται από το καταστατικό, π.χ. όταν περάσει ο χρόνος για τον οποίο συστάθηκε ένα σωματείο (άρθρο 104 § 1 ΑΚ).

β. Όταν τα μέλη του σωματείου μείνουν λιγότερα από δέκα (άρθρο 104 § 2 ΑΚ).

Β. Με απόφαση της συνέλευσης των μελών, που λαμβάνεται με ειδική απαρτία και αυξημένη πλειοψηφία (άρθρο 103 σε συνδυασμό με άρθρο 99 ΑΚ)¹⁷.

Γ. Με τελεσίδικη απόφαση του Ειρηνοδικείου της έδρας του σωματείου¹⁸, μετά από αίτηση της διοίκησης του σωματείου ή του ενός πέμπτου των μελών του ή της εποπτεύουσας αρχής¹⁹ στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, π.χ. εκπλήρωση του σκοπού του σωματείου, εγκατάλειψη του σκοπού του, επιδίωξη σκοπού διαφορετικού από εκείνον που καθορίζεται στο καταστατικό (άρθρο 105 ΑΚ).

Η παρουσία του σωματείου που διαλύθηκε διατίθεται όπως ορίζει το καταστατικό ή η συστατική του πράξη ή όπως αποφάσισε το αρμόδιο όργανο²⁰,

17. Για να αποφασίσει η συνέλευση τη διάλυση του σωματείου, χρειάζεται η παρουσία των μισών τουλάχιστον μελών και πλειοψηφία των τριών τετάρτων των παρόντων (άρθρο 99 ΑΚ).

18. Το Ειρηνοδικείο δικάζει κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας. Βλ. παραπάνω σημ. 14.

19. Εποπτεύουσα αρχή είναι ο οικείος Περιφερειάρχης. Βλ. σχετ. Κουκιάδη, Εργατικό δίκαιο (Συλλογικές Εργασιακές σχέσεις), ό.π., σ. 146. Αγαλλοπούλου, Εισαγ. στο Εργατ. Δίκαιο, ό.π., σ. 158. Α. Καραμπατσό, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, τ. ΙΑ, ό.π., άρθρο 105, αρ. 15.

20. Αν δεν έχει οριστεί από το καταστατικό αρμόδιο όργανο, αρμόδια είναι η συνέλευση. Βλ. Σπυριδάκη, ό.π., σ. 430.

π.χ. ότι θα περιέλθει σε άλλο σωματείο που επιδιώκει τον ίδιο ή παρεμφερή σκοπό. Σε περίπτωση που δεν ορίζεται, με έναν από τους παραπάνω τρόπους, σε ποιον θα περιέλθει η περιουσία του σωματείου που διαλύθηκε, περιέρχεται στο δημόσιο, που έχει υποχρέωση να εκπληρώσει τον σκοπό του σωματείου με την περιουσία αυτή (άρθρο 77 ΑΚ).

Η περιουσία σωματείου που διαλύθηκε δεν διανέμεται ποτέ στα μέλη του (άρθρο 106 ΑΚ).

Μετά τη διάλυση ακολουθεί η εκκαθάριση. Κατά την εκκαθάριση εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις εκκαθάρισης των νομικών προσώπων²¹.

V. ΙΔΡΥΜΑ

1. Έννοια

Ίδρυμα είναι μία περιουσία που ορίστηκε για να εξυπηρετηθεί ορισμένος σκοπός (άρθρο 108 ΑΚ)²².

Παραδείγματα: – Ο Α διαθέτει με δικαιοπραξία εν ζωή μέρος της περιουσίας του για να ιδρυθεί πρότυπη νοσοκομειακή μονάδα στην ιδιαίτερη πατρίδα του.

– Ο Α διαθέτει με διαθήκη την περιουσία του για να δημιουργηθεί ίδρυμα χορήγησης υποτροφιών σε αριστούχους πτυχιούχους του Πανεπιστημίου Πειραιώς, προκειμένου να μετεκπαιδευτούν στο εξωτερικό.

2. Προϋποθέσεις ίδρυσης

Για να αποκτήσει το ίδρυμα προσωπικότητα, απαιτούνται τα εξής:

A. Ιδρυτική πράξη

Ιδρυτική πράξη μπορεί να είναι είτε δικαιοπραξία εν ζωή, που πρέπει όμως να γίνει με συμβολαιογραφικό έγγραφο, είτε διάταξη τελευταίας βούλησης, δηλαδή διαθήκη (άρθρο 109 ΑΚ).

Στην ιδρυτική πράξη πρέπει να καθορίζεται ο σκοπός του ιδρύματος και η περιουσία που αφιερώνεται (άρθρο 110 § 1 ΑΚ).

B. Οργανισμός

Με τον οργανισμό του ιδρύματος ορίζονται η επωνυμία, η έδρα, η διοίκηση και εκπροσώπηση του, η περιουσία, η οικονομική του διαχείριση, τα μέσα

21. Σχετ. βλ. παραπάνω, Γεν. Αρχές, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Γ', III, 1, Η, β.

22. Βλ. και άρθρ. 50 επ. ν. 4182/2013.

και ο τρόπος εκτέλεσης του σκοπού του²³.

Ο οργανισμός μπορεί να περιέχεται στην ιδρυτική πράξη, ενδεχομένως όμως να ορίζεται και με το Προεδρικό Διάταγμα που εγκρίνει τη σύσταση του ιδρύματος (άρθρο 110 ΑΚ).

Γ. Προεδρικό Διάταγμα

Απαιτείται έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, που να εγκρίνει τη σύσταση του ιδρύματος.

Η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος, που γίνεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, προκαλείται από την αρμόδια αρχή (άρθρο 112 ΑΚ), μετά έλεγχο όχι μόνο της νομιμότητας, αλλά και της σκοπιμότητας της δημιουργίας του ιδρύματος²⁴. Αρμόδια αρχή, αν το ίδρυμα έχει κοινωφελή σκοπό, είναι ο Υπουργός Οικονομικών και ο αρμόδιος ως εκ του σκοπού Υπουργός²⁵.

Παράδειγμα: Η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για τη σύσταση ιδρύματος με σκοπό τη χορήγηση υποτροφιών προκαλείται από τους Υπουργούς Οικονομικών και Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

Το ίδρυμα αποκτά νομική προσωπικότητα μόλις δημοσιευθεί το Προεδρικό Διάταγμα, που εγκρίνει την ίδρυση του, στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης (άρθρο 108 ΑΚ).

3. Οργάνωση και λειτουργία του ιδρύματος

Το ίδρυμα λειτουργεί σύμφωνα με τον οργανισμό του και τις γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί νομικών προσώπων.

Σε περίπτωση που ο σκοπός του ιδρύματος έγινε απραγματοποίητος, μπορεί να δοθεί σε αυτό άλλος παραπλήσιος σκοπός, σύμφωνα με την πιθανότερη θέληση του ιδρυτή του (άρθρο 120 ΑΚ). π.χ. ίδρυμα που είχε σκοπό την αρωγή προς μία κατηγορία θυμάτων που έχει εκλείψει, όπως εκείνη των θυμάτων του ελληνοβουλγαρικού πολέμου του 1913, μπορεί, κατά την πιθανότερη θέληση του ιδρυτή του, να εξυπηρετήσει τα θύματα του ελληνοϊταλικού πολέμου.

4. Διάλυση του ιδρύματος

Το ίδρυμα διαλύεται στις εξής περιπτώσεις:

23. Βλ. άρθρ. 52 § 1 ν. 4182/2013.

24. Βλ. σχετ. Λαδά, ό.π., τ. Ι, σ. 576. Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σ. 241.

25. Βλ. σχετ. άρθρ. 51§1 ν. 4182/2013.

Α. Αυτοδικαίως, στις περιπτώσεις που ορίζει η ιδρυτική πράξη ή ο οργανισμός του (άρθρο 117 ΑΚ).

Β. Με Προεδρικό Διάταγμα, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, π.χ. εκπλήρωση του σκοπού του, παρέκκλιση από τον σκοπό του, παράνομη λειτουργία του (άρθρο 118 ΑΚ).

VI. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΑΝΩΝ

1. Έννοια

Επιτροπή εράνων είναι μία επιτροπή που αποτελείται από πέντε τουλάχιστον πρόσωπα, που έχουν σκοπό να συγκεντρώσουν, με εράνους, γιορτές ή άλλα παρόμοια μέσα, χρήματα ή άλλα αντικείμενα για εξυπηρέτηση ορισμένου δημόσιου ή κοινωφελούς σκοπού (άρθρο 122 ΑΚ).

2. Προϋποθέσεις σύστασης

Για να αποκτήσει η επιτροπή εράνων προσωπικότητα, απαιτούνται τα εξής:

Α. Συστατική πράξη

Συστατική πράξη είναι η έγγραφη συμφωνία πέντε τουλάχιστον προσώπων για τη σύσταση της επιτροπής εράνων (άρθρα 63 και 122 ΑΚ).

Β. Προεδρικό Διάταγμα

Απαιτείται έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, που να εγκρίνει τη σύσταση της επιτροπής εράνων (άρθρο 123 ΑΚ).

Η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος, που γίνεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, προκαλείται από την αρμόδια αρχή, η οποία προβαίνει προηγουμένως σε έλεγχο όχι μόνο νομιμότητας, αλλά και σκοπιμότητας. Στο Προεδρικό Διάταγμα περιέχεται ο οργανισμός της επιτροπής εράνων, τα μέλη της, ο καθορισμός της έδρας της, του έργου της, καθώς και το χρονικό διάστημα για την περάτωση του έργου της.

Η επιτροπή εράνων αποκτά νομική προσωπικότητα από τη δημοσίευση του Προεδρικού Διατάγματος, που εγκρίνει τη σύστασή της, στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

3. Διάλυση της επιτροπής εράνων

Η επιτροπή εράνων διαλύεται στις εξής περιπτώσεις:

Α. Αυτοδικαίως, μόλις περάσει ο χρόνος που τάχθηκε για να περατώσει το έργο της ή όταν περατωθεί το έργο της (άρθρο 124 ΑΚ).

Β. Με Προεδρικό Διάταγμα στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, π.χ. αν αποφασίσει η ίδια να διαλυθεί, αν έχει παρεκκλίνει από το έργο της, αν η εκτέλεση του έργου της έγινε ανέφικτη, αν ο σκοπός της έγινε παράνομος ή ανήθικος (άρθρο 125 ΑΚ).

VII. ΑΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

1. Έννοια

Αστική εταιρεία είναι η σύμβαση με την οποία δύο ή περισσότερα πρόσωπα αναλαμβάνουν αμοιβαία την υποχρέωση να επιδιώξουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό, ιδίως οικονομικό (άρθρο 741 ΑΚ).

2. Προϋποθέσεις απόκτησης νομικής προσωπικότητας

Η αστική εταιρεία δεν είναι νομικό πρόσωπο. Αν όμως επιδιώκει οικονομικό σκοπό μπορεί να αποκτήσει νομική προσωπικότητα, εφόσον τηρηθούν οι όροι της δημοσιότητας που τάσσει ο νόμος για τις ομόρρυθμες εμπορικές εταιρείες (άρθρο 784 ΑΚ)²⁶.

Οι όροι αυτοί είναι οι εξής:

– Κατάρτιση έγγραφης εταιρικής σύμβασης
– Κατάθεση της έγγραφης εταιρικής σύμβασης ενώπιον της «Υπηρεσίας Μιας Στάσης»^{27,28}.

– Αίτηση καταχώρισης της εταιρείας στην Υπηρεσία Γενικού Εμπορικού Μητρώου (Γ.Ε.ΜΗ.)^{29,30}.

Η εταιρεία καταχωρίζεται στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ.) με τη σύμπραξη όλων των εταίρων. Στοιχεία που καταχωρίζονται είναι, κατ' ελάχιστον, το όνομα και η κατοικία των εταίρων, η εταιρική επωνυμία, η έδρα και ο σκο-

26. Βλ. άρθρ. 270 § 1 ν. 4072/2012.

27. Βλ. άρθρ. 5 § 1 εδ. α' ν. 3853/2010, που αναφέρεται στην απλοποίηση διαδικασιών σύστασης προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών.

28. Ως «Υπηρεσία Μιας Στάσης» ορίζονται οι αρμόδιες Υπηρεσίες του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (Γ.Ε.ΜΗ.) [βλ. σχετ. άρθρ. 2 ν. 3419/2005, όπως τροποποιήθηκε με μεταγενέστερους νόμους], καθώς και τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.) που λαμβάνουν την «πιστοποίηση παροχής υπηρεσιών μιας στάσης» (βλ. σχετ. άρθρ. 4 ν. 3853/2010).

29. Βλ. άρθρ. 5 § 1 εδ. β' ν. 3853/2010.

30. Το Γενικό Εμπορικό Μητρώο καθιερώθηκε με τον ν. 3419/2005, όπως τροποποιήθηκε με μεταγενέστερους νόμους και άρχισε να λειτουργεί από 4.4.2011.

πός της εταιρείας, καθώς και ο εκπρόσωπος της. Κάθε μεταβολή των στοιχείων αυτών καταχωρίζεται στο Γ.Ε.ΜΗ.³¹

Η νομική προσωπικότητα της εταιρείας αποκτάται από την καταχώριση της στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο³². Η καταχώριση δηλαδή έχει συστατικό χαρακτήρα³³.

Την αστική εταιρεία πρέπει να τη διακρίνουμε από τις εμπορικές εταιρείες που επιδιώκουν εμπορικό σκοπό και ρυθμίζονται από τις διατάξεις του Εμπορικού δικαίου.

31. Βλ. άρθρ. 2 § 2 εδ. α' ν. 3419/2005 και άρθρ. 251 § 1 ν. 4072/2012.

32. Βλ. άρθρ. 251 § 2 ν. 4072/2012.

33. Βλ. Β. Αντωνόπουλου, Δίκαιο Προσωπικών Εταιρειών (Μετά το ν. 3853/2010), 3η έκδ. 2012, σ. 86· Ρόκα, ό.π., σ. 47 επ.· Σινανιώτη-Μαρούδη, ό.π., σ. 24 επ.